

SVRHA OBAVLJANJA REVIZIJE FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA

Orlović, Šime

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Applied Sciences RRI^F / Veleučilište RRI^F**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:198:168397>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-22**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Final Examination Papers University of Applied Sciences RRI^F - Final Examination Papers and Diploma Papers](#)

VELEUČILIŠTE RRiF

PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ RAČUNOVODSTVO I FINACIJE

ZAVRŠNI RAD

SVRHA OBAVLJANJA REVIZIJE FINACIJSKIH IZVJEŠTAJA

Zagreb, 2024.

VELEUČILIŠTE RRiF

PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ RAČUNOVODSTVO I FINACIJE

ZAVRŠNI RAD

SVRHA OBAVLJANJA REVIZIJE FINACIJSKIH IZVJEŠTAJA

Ime i prezime studenta: Šime Orlović

Matični broj studenta: 618/21-R

Kolegij: Eksterna revizija

Predmetni nastavnik: doc. dr.sc. Anđelka Buneta, profesor stručnog studija

Zagreb, 2024.

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici doc. dr. sc. Anđelki Buneti na pruženoj potpori i vremenu prilikom izrade završnog rada. Također se zahvaljujem ostalim profesorima i predavačima na pruženom znanju tijekom obrazovanja.

Posebnu zahvalu upućujem svojoj voljenoj osobi i obitelji za veliku podršku u pisanju ovog rada.

Sažetak: Svrha obavljanja revizije financijskih izvještaja

Ovim radom istražena je uloga revizije financijskih izvještaja u osiguranju transparentnosti te točnosti informacija o poslovanju. Svrha revizije financijskih izvještaja je utvrditi jesu li financijski izvještaji sastavljeni u skladu s računovodstvenim standardima i primjenjivim pravnim okvirom. Glavna podjela revizije je na internu i eksternu reviziju. Interna revizija je neovisna funkcija unutar poduzeća, dok eksterna revizija uključuje vanjske revizore koji ocjenjuju financijske izvještaje organizacije. Revizori moraju poštivati načela kao što su neovisnost, stručnost i odgovornost te slijediti zakonske propise i standarde. U svom radu, revizor se služi općim i specijalnim metodama te analitičkim postupcima. Revizijski standardi uređuju proces provedbe revizije financijskih izvještaja.

Navedeni su objekti revizije te ciljevi postupaka revizije radi boljeg razumijevanja svrhe revizije financijskih izvještaja. Inherentni, kontrolni i detekcijski rizici predstavljaju rizike od davanja neprikladnog mišljenja za izvještaje koji sadrže značajne pogreške. Uloga revizora je osigurati točnost i pouzdanost financijskih izvještaja kako bi korisnici istih, interni i eksterni, mogli donositi odluke temeljene na ispravnim informacijama. Revizor osigurava točnost i pouzdanost financijskih izvještaja identifikacijom prijevара i pogrešaka. Korisnici financijskih izvještaja su menadžment subjekta revizije, investitori, kreditne institucije, regulatorne agencije i drugi.

Slučaj Enron jedan je od najvećih korporativnih i revizijskih skandala u povijesti. Tvrtka je nastala 1984. godine spajanjem dviju tvrtki iz energetskog sektora, a ubrzo je počela primjenjivati računovodstvene prakse koja je omogućila prijevarno izvještavanje. Enron je bio pionir u internetskoj trgovini financijskih derivata. Kao cilj uspješnosti postavljen je rast prihoda te je tvrtka temeljila nepoštene računovodstvene prakse na izvještavanju procijenjenih budućih prihoda iz investicijskih aktivnosti. Također, tvrtka je koristila entitete sa posebnom namjenom u svrhu sakrivanja gubitka. Enron i Arthur Andersen su završili pod istragom komisije za vrijednosnice te je kod Enrona utvrđeno korištenje nepoštenih računovodstvenih praksi, a tvrtka Arthur Andersen je osuđena za ometanje pravde kroz uništavanje bitnih dokumenta vezanih za Enron.

Ključne riječi: revizija, financijski izvještaji, transparentnost, standardi, pogreške.

Abstract: The Purpose of Conducting Financial Statement Audits

This paper explores the role of financial statement audits in ensuring transparency and accuracy of business information. The purpose of auditing financial statements is to determine whether the financial reports are prepared in accordance with accounting standards and applicable legal frameworks. The main types of audits are internal and external. Internal audit is an independent function within the company, while external audit involves external auditors assessing the organization's financial statements. Auditors must follow principles such as independence, expertise, and responsibility, as well as follow legal regulations and standards. In their work, auditors use general and specialized methods, along with analytical procedures. Auditing standards regulate the process of conducting financial statement audits.

The audit objectives and the goals of auditing procedures are outlined for a better understanding of the purpose of financial statement audits. Inherent, control, and detection risks represent the risks of issuing an inappropriate opinion for reports that contain significant errors. The role of the auditor is to ensure the accuracy and reliability of financial statements so that users, both internal and external, can make decisions based on accurate information. The auditor ensures the accuracy and reliability of financial statements by identifying fraud and errors. Users of financial statements include the management of the audited entity, investors, credit institutions, regulatory agencies, and others.

The Enron case is one of the largest corporate and auditing scandals in history. The company was founded in 1984 through the merger of two companies in the energy sector, and soon began employing accounting practices that allowed fraudulent reporting. Enron was a pioneer in online trading of financial derivatives. The company's success goal was set as revenue growth, and the company based its fraudulent accounting practices on reporting estimated future revenue from investment activities. Additionally, the company used special-purpose entities to hide losses. Enron and Arthur Andersen came under investigation by the Securities Commission, and Enron was found to be using fraudulent accounting practices, while Arthur Andersen was convicted of obstructing justice through the destruction of key documents related to Enron.

Keywords: audit, financial statements, transparency, standards, errors.

Sadržaj

1. UVOD	1
1.1. Predmet i ciljevi rada	2
1.2. Metode prikupljanja podataka	2
2. TEORETSKI I REGULATORNI OKVIR REVIZIJE	3
2.1. Pojam i Povijesni razvoj revizije	3
2.2. Vrste i opseg revizije	4
2.2.1. Interna i eksterna revizija	5
2.2.2. Revizija financijskih izvještaja i revizija poslovanja	6
2.2.3. Komercijalna i državna revizija	6
2.3. Revizijska načela	7
2.4. Metode revizije	9
2.4.1. Opće metode	10
2.4.2. Specijalne metode	10
2.4.3. Analitički postupci	11
2.5. Međunarodni revizijski standardi	13
2.6. Proces revizije financijskih izvještaja prema međunarodnim revizijskim standardima	14
2.7. Profesionalna etika revizora	15
3. SVRHA REVIZIJE FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA	17
3.1. Objekti eksterne revizije	17
3.2. Ciljevi revizije financijskih izvještaja	18
3.2.1. Ciljevi testiranja poslovnih događaja i salda	18
3.3. Teorijski prikaz potrebe eksterne revizije	19
3.4. Revizijski rizici	20
3.5. Osiguravanje točnosti i pouzdanosti financijskih informacija	21
3.6. Identifikacija prijevara i pogrešaka	23
4. ANALIZA SLUČAJA ENRON	26
4.1. Povijesna pozadina	26
4.2. Analiza slučaja	27
4.3. Uloga revizijske tvrtke Arthur Andersen	32
5. ZAKLJUČAK	34

1. UVOD

Revizija financijskih izvještaja predstavlja kompleksni postupak provjere i ocjene jesu li financijski izvještaji u svim značajnim odrednicama sastavljeni u skladu s relevantnim okvirom financijskog izvještavanja. Revizija financijskih izvještaja obvezna je za subjekte od javnog interesa te velike i srednje poduzetnike. Provedbom revizije osigurava se transparentnost financijskih izvještaja te štite interesi vlasnika kapitala. Također, obavljanjem revizije postižu se temelji za donošenje ispravnih poslovnih odluka u korporativnom upravljanju.

U svrhu osiguranja kvalitete i vjerodostojnosti provedene revizije, revizija se obavlja sukladno revizijskim standardima koji pružaju okvir za uspješnu provedbu. Temeljni principi profesionalnog ponašanja uređeni su kodeksom etike revizora. Za provedbu revizije financijskih izvještaja, bitna su revizijska načela s naglaskom na neovisnost revizora. Revizor ne smije biti osobno ili poslovno povezan sa poslovanjem poslovnog subjekta čiji su financijski izvještaji predmet revizije. Također, revizor ne smije biti pod utjecajem trećih strana koje bi mogle pokušati utjecati na njegovu objektivnost i neovisnost i time ugroziti pouzdanost rezultata revizije. Osim što moraju biti neovisni, revizori trebaju posjedovati relevantne profesionalne kvalifikacije. U svom radu, revizor se koristi postupcima metodama revizije kako bi osigurao da financijski izvještaji u svim značajnim odrednicama prikazuju istinit i fer prikaz financijskog položaja i uspješnost poslovanja određenog poslovnog subjekta. Revizijski postupci su usmjereni na osiguranje kvalitete financijskih informacija o stanju i rezultatima poslovanja te pri tome revizor identificira rizike poslovanja koji mogu onemogućiti izražavanje revizorskog mišljenja o financijskim izvještajima.

S obzirom da revizori imaju ograničeno vrijeme koje je dostupno za obavljanje revizije financijskih izvještaja, revizori ne mogu pregledati svaki detalj pa se fokusiraju se na odabrane uzroke rezultata i transakcija u potrazi za dokazima. Nakon provedbe revizije, revizor treba pružiti izvještaj sa službenim revizorskim mišljenjem. Revizorsko mišljenje utvrđuje nude li financijski izvještaji istinit i fer prikaz poslovanja subjekta. Ovisno o rezultatima revizije, mišljenje može biti pozitivno ili modificirano, s tim da se modificirano mišljenje još dijeli na mišljenje s rezervom, suzdržano te negativno mišljenje.

1.1. Predmet i ciljevi rada

Predmet istraživanja u ovom radu je svrha revizije financijskih izvještaja. U radu su navedeni različiti aspekti revizije, uključujući osnovne vrste revizije, metode, načela i izazove s kojima se revizori suočavaju u poslovnom okruženju. Posebna pažnja bit će posvećena ulozi revizije u održavanju povjerenja u financijske izvještaje kroz teoriju te praktični primjer.

Cilj istraživanja je prikazati značaj revizije financijskih izvještaja. Rad će prikazati ulogu revizije u zaštiti interesa dionika i njen utjecaj na kvalitetu financijskog izvještavanja. Ujedno će se prikazati povezanost i važnost revizije za donošenje točnih i pouzdanih poslovnih odluka.

1.2. Metode prikupljanja podataka

Podaci korišteni u ovom radu prikupljeni su iz stručne literature koja uključuje relevantne knjige i članke iz stručnih časopisa, kao i informacije dostupne putem internetskih članaka. Izvori su odabrani na osnovu njihove pouzdanosti i relevantnosti za temu rada.

2. TEORETSKI I REGULATORNI OKVIR REVIZIJE

2.1. Pojam i Povijesni razvoj revizije

Riječ revizija vuče korijen iz latinskog glagola „revidere“ što znači vidjeti ponovno, stoga sama riječ opisuje aktivnosti revizije, a to su naknadni pregledi te preispitivanje poslovnih stanja i procesa.¹ U engleskom jeziku koristi se riječ „audit“, koji potječe od latinske riječi „audire“, što znači slušati² Ova riječ vuče korijene iz najranijih dana revizije, kada bi revizor saslušao izvještaj obveznika.³ Iako se način provođenja revizije značajno promijenio tijekom vremena, riječ „audit“ je ostala u upotrebi.

Različiti autoru navode više definicija revizije, ali sve definicije ističu temeljna načela i pretpostavke. Bez obzira na varijacije, sve definicije naglašavaju važnost sustavnog, neovisnog i dokumentiranog procesa prikupljanja i procjene dokaza kako bi se osigurala točnost i pouzdanost financijskih izvješća. Prema definiciji Asocijacije američkih računovođa, revizija je „sistematski i neovisni pregled i ocjena financijskih izvještaja neke organizacije kako bi se osigurala njihova točnost i usklađenost sa unaprijed postavljenim kriterijima“.⁴ Druga definicija navodi da je revizija „proces kojim javne računovođe prikupljaju i ocjenjuju dokaze o informacijama koje se prezentiraju u financijskim izvještajima, s ciljem utvrđivanja njihove pouzdanosti“⁵.

Revizija ima dugu povijest koja seže do antičkih civilizacija gdje su se rani oblici revizije koristili za kontrolu državnih financija i trgovine. Prvo se razvijala u starom Egiptu, antičkoj Grčkoj i Rimu. U Grčkoj su oko 350. godine pr. Kr. postojali sustavi provjere koji su bili vrlo slični modernim revizijskim praksama. Osobe uhvaćene u pronevjeri ili korupciji bile su strogo kažnjavane velikim novčanim kaznama.⁶

Početak 15. stoljeća, revizija je značajno napredovala zahvaljujući Benediktu Kotruljeviću i Luci Pacioliu.⁷ Kotruljević, hrvatski trgovac, ekonomist i diplomat, prepoznao je važnost sustavnog knjigovodstva u svom djelu „O trgovini i savršenom trgovcu“ iz 1458. godine, i

¹ Tušek, B. i Lajoš, Ž. (2008). Revizija. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 47.

² Ibid.

³ Ibid.

⁴ Ibid.

⁵ Meigs, W.B. et al. (1988). Principles of Auditing. Irwin, Homewood, Illinois, str. 33.

⁶ Phalguna Kumar, E. i Mohan, B. (2015). Origin And Development of Auditing, Indian Journal of Research, str. 43.

⁷ Tušek, B. i Lajoš, Ž. (2008). Revizija. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 55.

time postavio temelje moderne poslovne prakse.⁸ Luca Pacioli, talijanski matematičar i fratar, dao je doprinos razvoju revizije svojim djelom „Summa de arithmetica, geometria, proportioni et proportionalita“ iz 1494. godine, gdje je prvi put sustavno izložio principe dvostavnog knjigovodstva.⁹ Njegova načela dvostavnog knjigovodstva omogućila su preciznije praćenje financijskih transakcija i tako olakšala provođenje revizije.

Ubrzanim razvitkom industrije i trgovine rasla je i potreba za pouzdanom revizijom i knjigovodstvom. Revizija je značajno napredovala od polovice 19. do početka 20. stoljeća. U Engleskoj je 1853. godine osnovano prvo profesionalno udruženje knjigovođa. U Sjedinjenim Američkim Državama, prvo udruženje revizora osnovano je 1887. godine. Za razvoj revizije u Europi, posebno je važno osnivanje Saveza berlinskih knjigovodstvenih revizora 1896. godine. Također, značajna su osnivanja American Institute of Certified Public Accountants u SAD-u, The Institute of Chartered Accountants u Velikoj Britaniji, te Institut der Wirtschaftsprüfer u Njemačkoj. Bitno je naglasiti da se u Europi, izuzev Nizozemske i Velike Britanije, revizija više posvećuje usklađenosti sa zakonskim aktima, a u SAD-u, Nizozemskoj i Velikoj Britaniji poštivanju računovodstvenih standarda i načela.¹⁰

Za razvoj revizije u Republici Hrvatskoj neki navode rad Službe društvenog knjigovodstva (SDK) dok je Hrvatska još bivala dijelom SFRJ. Međutim, već 1935. godine u Zagrebu je osnovan Revizorski ured u sklopu Trgovinsko-industrijske komore.¹¹

2.2. Vrste i opseg revizije

Različiti autori navode više načina za klasifikaciju vrsta revizije. Temeljni kriteriji podjele vrsta revizije se odnose na:

1. tijelo koje provodi ispitivanje,
2. objekt ispitivanja,
3. područje ispitivanja¹²

⁸ Hrvatska Enciklopedija, službena internetska stranica. URL: <https://enciklopedija.hr/clanak/kotruljevic-benedikt> (pristupljeno 03.08.2024.)

⁹ Hrvatska Enciklopedija, službena internetska stranica. URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/pacioli-luca> (pristupljeno 03.08.2024.)

¹⁰ Tušek, B. i Lajoš, Ž. (2008). Revizija. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 55. – 56.

¹¹ Ibid. str. 58. – 59.

¹² Ibid. str. 70.

Prema prvom kriteriju, razlikujemo internu i eksternu reviziju. Drugi kriteriji razlikuje reviziju financijskih izvještaja i reviziju poslovanja, dok posljednji kriteriji razlikuje komercijalnu i državnu reviziju.¹³

Bitno je naglasiti da se u više vrsta može pripisati jedan te isti revizijski postupak. Obveznu reviziju financijskih izvještaja provode isključivo eksterni revizori i u tom kontekstu se radi o komercijalnoj reviziji, ali interni revizori također mogu provoditi isti postupak. Također, reviziju poslovanja, koja se inače pripisuje internoj reviziji, mogu obavljati eksterni revizori.¹⁴

2.2.1. Interna i eksterna revizija

Interna ili unutarnja revizija je neovisna poslovna funkcija organizirana unutar poduzeća. Interni revizori provode cjelovito testiranje svih aspekta poslovanja. Interna revizija je izuzetno bitna funkcija u poslovanju poduzeća jer svojim radom objektivno ispituje učinkovitost i organiziranosti poslovanja, te sudjeluje u poboljšanju poslovnih procesa. Interna revizija ispituje funkcionalnost internih informacijskih sustava te na koje se načine donose poslovne odluke.¹⁵ Identifikacijom rizika u poslovanju poduzeća te davanjem mišljenja o uklanjanju ili smanjenju izloženosti istih, interna revizija daje temelje za donošenje ispravnih poslovnih odluka. Interni revizor odgovara menadžmentu, a ne vlasniku društva. Promicanjem profesije i izdavanjem certifikata za zvanje ovlaštenog revizora bave se instituti internih revizora.¹⁶

Eksterna revizija je proces neovisne provjere i ocjene financijskih izvještaja subjekta od strane vanjskih revizora. Cilj eksterne revizije je pružiti stručnu i nepristranu ocjenu o tome jesu li financijski izvještaji organizacije točno i fer prikazani u skladu s primjenjivim računovodstvenim standardima i regulatornim zahtjevima. Eksterna revizija je nastala odvajanjem funkcija upravljanja i vlasništva.

Za razliku od interne revizije koja „odgovara“ upravi društva, provedba eksterne revizije je prvenstveno usmjerena na zaštitu interesa vlasnika kapitala, a zatim na pružanju informacija za upravljanje. Osim revizije financijskih izvještaja uz koju se eksterna revizija najčešće

¹³ Tušek, B. i Lajoš, Ž. (2008). Revizija. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 70.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid. str. 72.

¹⁶ Ibid.

veže, eksterni revizor može pružati financijske usluge, usluge poreznog savjetovanje i slično. Eksterni revizor ne smije biti zaposlen u poduzeću objektu revizije jer bi se time narušilo osnovno načelo neovisnosti. Za eksternu reviziju je bitno postojanje instituta za računovodstvo ili reviziju koji, uz ostale aktivnosti, donosi revizijske standarde i kodeks profesionalne etike revizora te izdaje certifikate za revizijsko zvanje.¹⁷

2.2.2. Revizija financijskih izvještaja i revizija poslovanja

Reviziju financijskih izvještaja čine postupci ispitivanja i ocjenjivanja objektivnosti te realnosti financijskih izvještaja. Kriteriji za procjenu objektivnosti i realnosti financijskih izvještaja nalaze se u zakonskim propisima, računovodstvenim načelima, računovodstvenim standardima te izjavama menadžmenta o financijskim izvještajima. Postupak same revizije financijskih izvještaja propisan je revizijskim standardima.¹⁸

Zbog velike količine transakcija u poslovnoj godini, metodologija revizije financijskih izvještaja se temelji na uzimanju reprezentativnog uzorka te ispitivanju istog. Osim uzorka, revizor provodi analitičke postupke kao što su razni financijski pokazatelji. Kako reviziju financijskih izvještaja uglavnom provode neovisne revizorske kuće, pojam revizije financijskih izvještaja se često veže uz eksternu reviziju. Važno je naglasiti da i interna revizija može provoditi reviziju financijskih izvještaja.¹⁹

Revizija poslovanja je proces ispitivanja i ocjenjivanja cjelokupnog poslovanja poduzeća s ciljem unaprjeđenja poslovanja i povećanja učinkovitosti. Provedba revizije poslovanja se uglavnom veže uz internog revizora, ali i eksterni revizori u sklopu svojih aktivnosti mogu provoditi istu. Revizija poslovanja je uglavnom usmjerena na potrebe menadžmenta za donošenje poslovnih odluka sukladnim s zadanim poslovnim ciljevima poduzeća.²⁰

2.2.3. Komercijalna i državna revizija

Termin komercijalne revizije se poistovjećuje sa eksternom, neovisnom revizijom. Komercijalna revizija se temelji na sklopljenom pisanom ugovoru između subjekta revizije i revizijske kuće. Ugovorom se uređuju odnosi stranaka i plaćanje za obavljenу uslugu. Strukovna organizacija za koju se pretpostavlja da je revizorska kuća članica, nadzire rad

¹⁷ Tušek, B. i Lajoš, Ž. (2008). Revizija. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 72.

¹⁸ Ibid. str. 73.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid. str. 74.

tvrtke kako bi se poštivala načela, standardi i kako bi se utvrdila sukladnost s etičkim kodeksom.²¹

U smislu Zakona o reviziji (NN 127/17, 27/24, 85/24), revizorska tvrtka ne smije provoditi reviziju i istovremeno pružati neke druge usluge, na primjer, računovodstvene ili savjetodavne.²² Također, u svrhu neovisnosti, pretpostavka je da prihodi od jednog subjekta revizije ne bi smjeli biti viši od 15% ukupnih prihoda nastalih obavljanjem revizije.²³

S druge strane, državnu reviziju provodi Državni ured za reviziju u ime i za račun države. Glavni državni revizor rukovodi uredom, a imenuje ga parlament. Pretpostavka je da je Državni ured neovisno tijelo, a provedbu državne revizije uređuje Zakon o Državnom uredu za reviziju²⁴. Objekt državne revizije su državni prihodi i rashodi pa se revizija vrši nad financijskim izvještajima i transakcijama jedinica državnog sektora, jedinica regionalne i lokalne samouprave, pravnih osoba koje se djelomično ili u potpunosti financiraju iz državnog proračuna, pravnih osoba u kojima Republika Hrvatska, lokalna i regionalna samouprava imaju većinsko vlasništvo dionica. Također, revizija se vrši nad korištenjem sredstava Europske unije za financiranje javnih potreba.²⁵

2.3. Revizijska načela

Načelo se može definirati kao osnova iz koje nešto potječe ili po kojoj se nešto zbiva.²⁶ Stoga, revizorska načela mogu se opisati kao temeljne postavke za razumijevanje i tumačenje revizijskih procesa. Kako su revizijska načela nastala teoretskom osnovom potvrđenom praksom, ona su podložna promjenama sa razvojem teorije i prakse.

Načela revizije mogu se podijeliti na:

1. načelo zakonitosti
2. načelo profesionalne etike
3. načelo neovisnosti

²¹ Tušek, B. i Lajoš, Ž. (2008). Revizija. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 74.

²² Zakon o reviziji (NN 127/17, 27/24, 85/24), Članak 44. točka 2.

²³ Tušek, B. i Lajoš, Ž. (2008). Revizija. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 75.

²⁴ Zakon o Državnom uredu za reviziju (NN 25/199)

²⁵ Tušek, B. i Lajoš, Ž. (2008). Revizija. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 75. – 76.

²⁶ Hrvatska Enciklopedija, službena internetska stranica. URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/nacelo> (pristupljeno 05.08.2024.)

4. načelo stručnosti i kompetentnosti
5. načelo odgovornosti
6. načelo dokumentiranosti
7. načelo korektnog izvještavanja²⁷

Načelo zakonitosti u reviziji predstavlja zahtjev da se revizija pridržava postojećih zakonskih propisa. Osim toga, načelo zakonitosti nalaže da se provedbom revizije društva procjenjuje usklađenost poslovanja i financijskog izvještavanja sa zakonskim propisima. Pod zakonske propise se podrazumijevaju i standardi financijskog izvještavanja te norme propisane od nadležnih strukovnih komora.

Načelo profesionalne etike obvezuje revizore da se u svom ponašanju i radu pridržavaju pravila ponašanja u svrhu zaštite ugleda profesije. Nacionalni kodeksi profesionalne etike sadrže osnovna pravila za ponašanje revizora, a izdaje ih Hrvatska revizorska komora. Pitanja koja se razmatraju u kodeksu su objektivnost, poštenje, dužna pažnja i profesionalna kompetencija, profesionalno ponašanje i povjerljivost.²⁸ Osim nacionalnog kodeksa, postoji i međunarodni kodeks profesionalne etike koji izdaje Odbor za međunarodne etičke standarde za računovođe (IESBA).

Načelo neovisnosti zahtjeva da revizor bude samostalan i neovisan tijekom postupka revizije. Revizor ne smije planirati i provoditi reviziju te izraziti mišljenje prema zahtjevima uprave poduzeća koja često pokušava ograničiti reviziju ili je usmjeriti prema nekim drugim aspektima poslovanja. Kod interne revizije, načelo neovisnosti se manifestira postojanjem odgovarajućeg položaja unutar organizacijske strukture poduzeća.²⁹

Načelo stručnosti i kompetentnosti nalaže da revizor mora imati znanja i stručno obrazovanje koje mu omogućavaju učinkovito obavljanje poslova revizije. Podrazumijeva se da revizor ima završen fakultet te određena praktična znanja. Potvrda znanja revizora očituje se i u položenom stručnom ispitu za zvanje ovlaštenog revizora.³⁰

Načelo odgovornosti predstavlja obvezu revizoru za utvrđivanje odgovornosti kod učinjenih propusta u poslovanju. Revizori također moraju snositi odgovornost za obavljene poslove.

²⁷ Brozović, M. et al. (2020). Revizija, Nadzorni mehanizam korporativnog upravljanja. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 75.

²⁸ Ibid. str. 76.

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid. str. 77.

Od internog revizora se očekuje informacije bitne za upravljanje, a pogrešne informacije mogu dovesti do pogoršanja poslovanja i ostvarivanja gubitka. Također, ako poduzeće ostvari gubitke jer se oslanjalo na mišljenje eksternog revizora, moguće su rigorozne kazne koje uključuju i zabranu daljnjeg bavljenja revizijom.³¹

Jedno od starijih načela je načelo odgovornosti i povezano je sa načelom urednog knjigovodstva. Svaka poslovna promjena mora biti popraćena odgovarajućom dokumentacijom. Također, mišljenje revizora se mora temeljiti na dokazima dokumentiranim u radnoj dokumentaciji.³²

Načelo korektnog izvješćivanja podrazumijeva suzdržanost od izražavanja u slučajevima kada to nije moguće. Nedostatak valjanje dokumentacije ili ograničenje provedbe revizije predstavljaju prepreku za izražavanje revizorskog mišljenja.³³

2.4. Metode revizije

Riječ „metoda“ potječe iz grčkog jezika (grč. *methodos*), što znači „način istraživanja“ ili „put do istine“. Pojam metode se odnosi na planski i organizirani način djelovanja koji je osmišljen u svrhu postizanja određenih ciljeva. Metode su uvijek praćene određenim pravilima koja se temelje na teorijskim pretpostavkama određene discipline.³⁴

Metode revizije predstavljaju osnovne pristupe koji omogućuju sustavno ispitivanje i analizu poslovnih operacija i financijskih izvještaja. Revizijske metode ovise o prirodi i objektu istraživanja.³⁵

Metode revizije se različito klasificiraju kod različitih autora, a temeljna podjela je na opće metode, specijalne metode i analitičke postupke. Opće metode, kao što ime nalaže, odnose se na one metode koje se koriste u istraživanjima različitih disciplina, pa tako i reviziji. Specijalne metode su one metode karakteristične za reviziju, a analitičke metode se odnose na uspoređivanje i raščlanjivanje podataka prilikom obavljanja revizije.³⁶

³¹ Brozović, M. et al. (2020). Revizija, Nadzorni mehanizam korporativnog upravljanja. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 78.

³² Ibid.

³³ Ibid. str. 79.

³⁴ Ibid. str 96. – 97.

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid.

2.4.1. Opće metode

Opće metode revizije dijele se na:

1. induktivnu metodu,
2. deduktivnu metodu i
3. iskustvenu metodu³⁷

Induktivna metoda temelji se na analizi zasebnih slučajeva kako bi se došlo do uvida u stanje poslovanja poduzeća. Induktivnom metodom se, proučavanjem specifičnih pojava, nastoji razumjeti šira slika.³⁸

Deduktivna metoda kreće od analize šire cjeline ili općih rezultata, te se na temelju toga dolazi do uvida u specifične slučajeve poslovanja. Deduktivnom metodom se, promatrajući širu sliku, izvodi zaključak o pojedinačnim pojavama.³⁹

Iskustvena metoda se oslanja na prethodno iskustvo revizora. Na temelju iskustva revizor može odrediti koja područja zahtijevaju najveću pažnju, jer se na tim mjestima najčešće uočavaju određene nepravilnosti.⁴⁰

2.4.2. Specijalne metode

Specijalne metode revizije razvrstavaju se prema intenzitetu, smjeru, opsegu i načinu ispitivanja. Prema intenzitetu ispitivanja se dijeli na formalnu i materijalnu metodu. Formalna metoda fokusira se na usklađenost poslovanja s pravnim i računovodstvenim standardima te provjerava usklađenost između financijskih izvještaja i računovodstvenih evidencija, dok se materijalna metoda bavi cjelovitošću i ispravnošću poslovnih promjena i smatra se puno intenzivnijom metodom od formalne.⁴¹

Prema smjeru ispitivanja, razlikuju se progresivna i retrogradna metoda. Progresivna metoda se primjenjuje kada revizor sumnja u potpunost ili točnost financijskih izvještaja i kreće od kontrole svih poslovnih promjena. Retrogradna metoda se koristi uglavnom u reviziji godišnjih financijskih izvještaja te kreće od financijskih izvještaja, a ako se uoče

³⁷ Brozović, M. et al. (2020). Revizija, Nadzorni mehanizam korporativnog upravljanja. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 98.

³⁸ Ibid. str. 99.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Ibid. str. 100.

nepravilnosti, ispituju se računovodstvene evidencije koje su prethodile financijskim izvješćima.⁴²

S obzirom na opseg i kontinuitet ispitivanja, metode se dijele na potpunu i preskočnu. Potpuna metoda podrazumijeva ispitivanje svih poslovnih promjena u određenom razdoblju i koristi se rijetko zbog svoje složenosti i troškova. Potpuna metoda se uglavnom ne koristi, već se ispitivanje bazira na uzorku. Preskočna metoda koristi uzorke poslovnih promjena te na temelju reprezentativnih uzoraka ocjenjuje cjelokupno poslovanje.⁴³

Prema načinu ispitivanja, razlikuje se direktna i indirektna metoda. Direktna metoda ispituje svaku transakciju izabranih poslovnih promjena pojedinačno, ali se, kao i potpuna metoda, koristi samo u manjim poduzećima zbog visokih troškova i potrebe za velikim brojem revizora. Indirektna metoda se temelji, kao i preskočna metoda, na ispitivanju uzoraka.⁴⁴

Razlika između indirektna i preskočne metode je u načinu korištenja uzorka i opsegu zaključka. Ako se otkriju nepravilnosti prilikom provedbe indirektna metode, potrebno je primijeniti direktnu metodu za detaljnu analizu.

2.4.3. Analitički postupci

Analitički postupci u reviziji odnose se na ocjenjivanje financijskih podataka analizom odnosa između nefinancijskih i financijskih elemenata. Pri provedbi analitičkih postupaka velika pozornost je usmjerena istragu neuobičajenih promjena i transakcija koje se ne uklapaju u očekivane obrasce. Osnovna tehnika ovih postupaka je usporedba i raščlanjivanje podataka, te proučavanje međuovisnosti između različitih informacija. Uobičajeno je uspoređivati financijske informacije s podacima iz prethodnih poslovnih razdoblja i prognozama te analizirati međuovisnosti financijskih podataka unutar promatranog razdoblja. Pod analitičke postupke spadaju i usporedba financijskih informacije poduzeća s podacima drugih poduzeća iz iste industrije. Također, proučava se povezanost financijskih i relevantnih nefinancijskih informacija. Posebno važni analitički postupci kod revizije

⁴² Brozović, M. et al. (2020). Revizija, Nadzorni mehanizam korporativnog upravljanja. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 100. – 101.

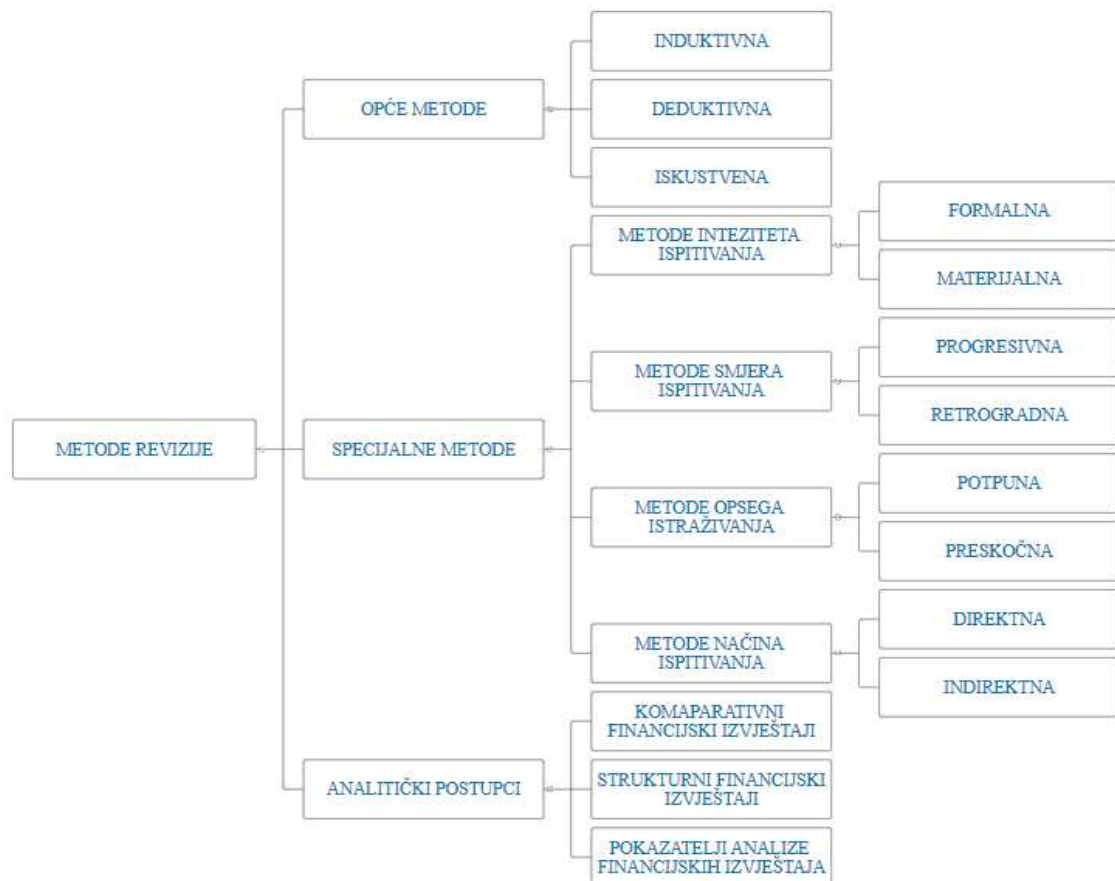
⁴³ Ibid. str. 101.

⁴⁴ Ibid. str. 102.

financijskih izvještaja odnose se na horizontalnu i vertikalnu analizu te analizu financijskih pokazatelja.⁴⁵

Važan element analitičkih postupaka je i skeniranje, odnosno, pretraživanje financijskih izvještaja u svrhu otkrivanja nekih neuobičajenih promjena i značajnih razlika. Metoda analitičkih postupaka se često koristi, osim na godišnjim podacima, na polugodišnjim i kvartalnim izvještajima te pomaže revizoru da prepozna neočekivane povezanosti između podataka, što može ukazivati na područja koja zahtijevaju neko dodatno ispitivanje. Analitički postupci su iznimno korisni tijekom faze planiranja, kada je važno identificirati potencijalne rizike, kao i pri završnom pregledu, kako bi se osiguralo da svi ključni elementi revizije budu obuhvaćeni.⁴⁶

Slika 1. Klasifikacija metoda revizije

Izvor slike: Brozović, M. et al. (2020). Zagreb, str. 98.

⁴⁵ Brozović, M. et al. (2020). Revizija, Nadzorni mehanizam korporativnog upravljanja. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 103. – 104.

⁴⁶ Ibid. str. 104.

2.5. Međunarodni revizijski standardi

Revizija financijskih izvještaja u Republici Hrvatskoj provodi se u skladu s Međunarodnim revizijskim standardima, što je regulirano Zakonom o reviziji. Za razvoj računovodstvene i revizorske profesije izrazito je bitna uspostava kvalitetnih propisa i standarda koji reguliraju to područje i pridonose usklađivanju nacionalnih standarda. Međunarodne revizijske standarde izdaje Međunarodna federacija računovođa (IFAC), odnosno Odbor za međunarodne revizijske standarde i standarde s izražavanjem uvjerenja (IAASB) koji je odgovoran za unaprjeđenje i primjenu ovih standarda. Kako se razvijaju računovodstvena i revizorska struka, Međunarodni revizijski standardi se kontinuirano nadograđuju i mijenjaju kako bi se unaprijedila kvaliteta revizorskog rada.⁴⁷

Tablica 1. Struktura međunarodnih revizijskih standarda

Razredi standarda	• Oznaka standarda
Opća načela i odgovornosti	• ISA 200 - 299
Procjena rizika i reakcija na procijenjene rizike	• ISA 300 - 499
Revizijski dokazi	• ISA 500 - 599
Korištenje radom drugih	• ISA 600 - 699
Revizijski zaključci i izvještavanje	• ISA 700 - 799
Posebna područja	• ISA 800 - 899
Međunarodne smjernice revizijske prakse	• ISA 1000 - 1100
Međunarodni standardi o obavljanju uvida	• ISA 2000 - 2699
Međunarodni standardi za angažmane s izražavanjem uvjerenja	• ISA 3000 - 3699
Povezane usluge	• ISA 4000 - 4999

Izvor tablice: Brozović, M. et al. (2020). Zagreb, str. 179. – 181.

Tablica 1. prikazuje različite dijelove Međunarodnih standarda organiziranih po razredima. U razredu općih načela i odgovornosti pripadaju standardi koji određuju ciljeve neovisne revizije, profesionalnu komunikaciju, osnovne dokumente i kvalitativne kontrole. Razred

⁴⁷ Brozović, M. et al. (2020). Revizija, Nadzorni mehanizam korporativnog upravljanja. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 178

procijene rizika i odgovora na procijenjene rizike obuhvaća standarde koji propisuju planiranje revizije financijskih izvještaja, materijalnost u planiranju i provedbi revizije, pravilnu identifikaciju, procjenu i odgovor na rizike. Sljedeći razred sadrži standarde koji se odnose na revizijske dokaze i procedure. Razred korištenja radom drugih obuhvaća smjernice o tome kako revizor, prilikom obavljanja revizije, može koristiti rad drugih revizora. Razred revizijski zaključci i izvještavanje obuhvaća standarde koji daju smjernice za oblikovanje zaključaka na temelju prikupljenih dokaza. Razred posebnih područja obuhvaća standarde koji se odnose na specifične vrste financijskih izvještaja te specifične okolnosti na koje revizor može naići.⁴⁸

Međunarodne smjernice revizijske prakse dopunjuju osnovne revizijske standarde i pomažu u primjeni međunarodnih smjernica u specifičnim situacijama. Razred međunarodnih standarda o obavljanju uvida reguliraju reviziju s ograničenim opsegom rada, gdje revizor izražava zaključak temeljem ograničenih postupaka. Međunarodni standardi za angažmane s izražavanjem uređuju angažmane u kojima revizor izražava uvjerenje o informacijama izvan financijskih izvještaja. Razred povezanih usluga uređuju ostale usluge revizora.⁴⁹

2.6. Proces revizije financijskih izvještaja prema međunarodnim revizijskim standardima

Revizija financijskih izvještaja je izuzetno složen proces koji zahtijeva visok stupanj pažnje i profesionalnog skepticizma. Iako postoje standardizirani postupci kojih se revizori drže, ona ne pružaju gotova rješenja za provedbu revizije.⁵⁰ Revizija se provodi sukladno specifičnostima poslovanja klijenta i okruženjem u kojem djeluje. Revizija započinje dogovaranjem uvjeta revizije i potvrdom imenovanja. Revizor određuje ciljeve i opseg revizije i šalje klijentu pismo angažmana koje menadžment treba potpisati ako je suglasan sa uvjetima revizije.⁵¹

Zatim slijedi planiranje revizije s ciljem njezine učinkovite provedbe. Planiranje se odnosi na razvoj opće strategije revizije za angažman i izradu detaljnog plana. Plan revizije

⁴⁸ MyPolyAudit, službena internetska stranica. Raspoloživo na URL: <https://mypolyaudit.weebly.com/standard.html> (pristupčeno 13.09.2024.)

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Brozović, M. et al. (2020). Revizija, Nadzorni mehanizam korporativnog upravljanja. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 246.

⁵¹ Ibid. str. 248.

obuhvaća vremenski raspored, opis vrste, opseg postupaka procjene rizika te daljnjih revizijskih postupaka.⁵²

Sljedeći je korak prepoznavanje i procjena rizika od značajnih pogrešnih prikazivanja, što se postiže kroz upoznavanje i razumijevanje subjekta i njegovog okruženja. Za revizora je od iznimne važnosti upoznati se sa sustavom relevantnih internih kontrola, jer dobar sustav internih kontrola subjekta znatno skraćuje i olakšava provedbu revizije.⁵³

Zatim slijedi procjena inherentnih i kontrolnih rizika koji postoje neovisno o provođenju revizije, a na temelju te procjene određuje prihvatljivu razinu detekcijskog rizika. Prilikom procjene rizika, revizor mora razmotriti značajnost informacija i povezanost tih informacija s revizijskim rizicima.⁵⁴

Sljedeći korak je prikupljanje dokaza bez kojih revizor ne može izraziti mišljenje. Prikupljanje dokaza uključuje postupke poput pregleda, eksternih konfirmacija, promatranja ponovnog izvođenja i izračunavanja, analitičkih postupaka i upita. Također, jedan od važnijih postupaka je revizija na temelju uzorka koja podrazumijeva primjenu revizijskih postupaka na samo određene, uglavnom nasumično odabrane, stavke unutar poslovanja na temelju kojih se stječe zaključak o cijelom poslovanju. Odabir uzorka može se provoditi na različite načine, uključujući računalne programe za generiranje slučajnih brojeva, random tablice, sustavni odabir i blok uzorak.⁵⁵

Završna faza je kompletiranje dokaza i izrada radnje dokumentaciju u svrhu formiranja revizorskog mišljenja. Važno je da je radna dokumentacija detaljna i potpuna u svrhu rekonstrukcije cijelog procesa revizije. Na temelju svih prikupljenih dokaza, revizor donosi zaključak o realnosti i objektivnosti financijskih izvještaja te izrađuje svoje izvješće.⁵⁶

2.7. Profesionalna etika revizora

Profesionalna etika je izuzetna bitna za reviziju financijskih izvještaja jer od revizora zahtjeva pridržavanje visokih standarda profesionalnog ponašanja. Etika se može definirati kao skup moralnih pravila i vrijednosti koje oblikuju ispravno ili pogrešno ponašanje unutar

⁵² Brozović, M. et al. (2020). Revizija, Nadzorni mehanizam korporativnog upravljanja. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 247.

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Ibid. str 248.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Ibid. str. 249.

društva. Vrijednosti su središnji koncept etike, a one djeluju kao smjernice koje definiraju poželjna ponašanja, te kao kriteriji za prosuđivanje etičnosti određenih odluka ili postupaka.⁵⁷

Profesionalna etika revizora primjenjuje opća etička načela unutar specifičnosti revizijske struke. Visoki standardi profesionalnog ponašanja su od velike važnosti kako bi se osigurao integritet revizora. Kodeksom profesionalne etike revizora kojeg je objavila Međunarodna federacija računovođa (IFAC), navedena su temeljna načela profesionalnog ponašanja. Od revizora se očekuje da bude iskren i pošten u poslovnim odnosima te da bude objektivan i ne poklekne utjecaju sa strane. Također, od revizora se zahtjeva da održava razinu sposobnosti i znanja u profesiji, da poštuje povjerljivost informacija iz poslovnih odnosa te da održava profesionalno ponašanje i ne upušta se u aktivnosti koje mogu nanijeti štetu revizijskoj struci.⁵⁸

⁵⁷ Brozović, M. et al. (2020). Revizija, Nadzorni mehanizam korporativnog upravljanja. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 214. – 215.

⁵⁸ Ibid. 216. – 217.

3. SVRHA REVIZIJE FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA

Svrha revizije financijskih izvještaja je pružiti neovisno i stručno mišljenje o tome jesu li financijski izvještaji vjerno prikazali financijski položaj, rezultate poslovanja i novčane tokove subjekta u skladu s primjenjivim zakonskim okvirom te računovodstvenim standardima. S obzirom na to da financijski izvještaji predstavljaju temelje za poslovno odlučivanje, revizija osigurava točnost i pouzdanost istih. Kako bi revizor uspješno obavio reviziju, potrebno je definirati ciljeve i strategiju te identificirati značajne rizike koji utječu na revizorsko mišljenje.

3.1. Objekti eksterne revizije

Kako bi se bolje razumjela svrha provođenja eksterne revizije, potrebno je upoznati se s objektima iste. Prema Zakonu o računovodstvu, pravne i fizičke osobe dužne su sastavljati godišnje financijske izvještaje prema propisanim sadržajima i formama.⁵⁹ Prosudba objektivnosti i realnosti financijskih izvještaja temelji se na računovodstvenim standardima i načelima te zakonskim propisima. Revizor provodi i ocjenu usklađenosti financijskih izvještaja temeljem revizijskih standarda i zakonskim propisima.⁶⁰ Pod financijske izvještaje spadaju bilanca, račun dobiti i gubitka, izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti, izvještaj o novčanom toku, izvještaj o promjeni vlasničke glavnice i bilješke uz financijske izvještaje.⁶¹

Bilanca prikazuje imovinu, obveze i kapital poduzeća na određeni datum, pružajući uvid u financijski položaj poduzeća. Račun dobiti i gubitka prikazuje prihode, rashode i ostvarenu dobit ili gubitak za određeno razdoblje, što omogućuje procjenu profitabilnosti. Izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti dopunjuje račun dobiti i gubitka prikazujući stavke koje se ne priznaju kao dobit ili gubitak prema međunarodnim standardima. Izvještaj o novčanom toku prikazuje izvore i uporabu novca, razvrstane prema poslovnim, investicijskim i financijskim aktivnostima, što pomaže u procjeni likvidnosti. Izvještaj o promjeni vlasničke glavnice prati promjene u kapitalu tijekom razdoblja, dok bilješke uz financijske izvještaje pružaju dodatna objašnjenja za bolje razumijevanje ostalih izvještaja.

⁵⁹ Zakon o računovodstvu (NN br. 78/15., 134/15., 120/16., 116/18., 42/20., 47/20., 114/22. i 82/23.), Članak 18.

⁶⁰ Brozović, M. et al. (2020). Revizija, Nadzorni mehanizam korporativnog upravljanja. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 248.

⁶¹ Zakon o računovodstvu (NN br. 78/15., 134/15., 120/16., 116/18., 42/20., 47/20., 114/22. i 82/23.), Članak 18.

3.2. Ciljevi revizije financijskih izvještaja

Cilj revizije financijskih izvještaja je izražavanje revizorskog mišljenja o tome jesu li financijski izvještaji u svim bitnim odrednicama pripremljeni u skladu s utvrđenim okvirom financijskog izvještavanja. Revizija se provodi tako da se financijski izvještaji podijele na nekoliko komponenti, odnosno poslovne događaje i njima povezana salda. Kako bi se uvjeti za izražavanje mišljenja, ostvarili, revizor definira opće i posebne ciljeve komponenti financijskih izvještaja, a ti ciljevi proizlaze iz izjava menadžmenta o financijskim izvještajima. Izjave menadžmenta o financijskim izvještajima se koriste za identifikaciju ciljeva jer predstavljaju tvrdnje o činjenicama vezanih za komponente financijskih izvještaja. Izjave menadžmenta služe revizoru kako bi usporedio prikazane informacije s unaprijed postavljenim kriterijima. Izjave menadžmenta se dijele u pet glavnih kategorija: postojanje ili nastanak, potpunost, prava i obveze, procjena te objavljivanje.⁶²

3.2.1. Ciljevi testiranja poslovnih događaja i salda

Ciljevi testiranja poslovnih događaja dijele se na opće i posebne ciljeve. Opći ciljevi se odnose na sve vrste poslovnih događaja, dok se posebni ciljevi definiraju specifično za pojedine skupine poslovnih događaja, kao što su nabava ili prodaja. Stoga, opći ciljevi su: postojanost, potpunost, točnost, pravodobnost, klasifikaciju te prijenos i zbrajanje⁶³

Na temelju općih ciljeva, revizor oblikuje specifične revizijske ciljeve. Primjer specifičnog cilja izvedenog iz općeg je u reviziji prodajnog ciklusa, gdje se iz općeg cilja potpunosti izvodi specifični cilj koji se odnosi na provjeru jesu li sve prodajne transakcije evidentirane u odgovarajućem razdoblju.⁶⁴

Ciljevi testiranja salda se također dijele na opće i posebne ciljeve. Opći ciljevi testiranja salda su slični općim ciljevima testiranja poslovnih događaja, ali s nekoliko dodataka koji ih čine specifičnima za testiranje salda. Opći ciljevi testiranja salda se dijele na: postojanost, potpunost, klasifikaciju, točnost, usklađenost, procjenu, vlasništvo, cutoff i objavljivanje. Iz navedenih općih ciljeva proizlaze posebni revizijski ciljevi za pojedine skupine računa u

⁶² Tušek, B. i Lajoš, Ž. (2008). Revizija. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 155. – 156.

⁶³ Ibid. str. 158.

⁶⁴ Ibid. str. 159.

financijskim izvještajima. Ciljevi testiranja poslovnih događaja i salda potrebni su za oblikovanje revizijskih postupaka u svrhu prikupljanja revizorskih dokaza.⁶⁵

3.3. Teorijski prikaz potrebe eksterne revizije

Financijski izvještaji su, prije svega, odgovornost menadžmenta poslovnog subjekta te je on zadužen za angažiranje neovisne stranke koja će izvještaje nadzirati i potvrditi. U korporativnom upravljanju ponekad postoje suprotstavljeni ciljevi vlasnika i menadžera. Cilj menadžera može biti ostvarivanje bonusa na temelju ostvarenih poslovnih ciljeva, a za ostvarenje istih može posegnuti kreativnom računovodstvu i drugim instrumentima namještanja poslovnih rezultata. Zbog različitih interesa u vodstvu postoji mogućnost da informacijska asimetrija dovede do neostvarenja interesa vlasnika kojemu je cilj zdravo poslovanje i rast uz ostvarivanje dobiti. Stoga postoji potreba za angažmanom revizora kako bi se nadzirao rad menadžmenta. Osim toga, društvima koja se eksterno financiraju eksterna revizija je potrebna u svrhu osiguranja da računovodstveni podaci budu fer predstavljeni, što smanjuje agencijske troškove. Također, revizija omogućava pristup društvu vanjskim korisnicima te zaštitu od određenih vrsta gubitaka.⁶⁶

Razlozi za angažman eksternog revizora se mogu podijeliti na:

1. nadzornu hipotezu,
2. informacijsku hipotezu,
3. hipotezu osiguranja i
4. hipotezu lobiranja⁶⁷

Nadzorna hipoteza sugerira da revizija služi smanjenju troškova koji mogu nastati zbog sukoba interesa između menadžera i vlasnika. Menadžeri angažiraju revizora kako bi nadzirao financijske izvještaje te tako smanjio troškove nadzora. Na taj način se umanjuje nepovjerenje u vodstvo menadžera.⁶⁸

Osnova informacijske hipoteze je potreba vanjskih korisnika za informacije o novčanim tokovima te vrijednosti imovine i obveza. Revizori smanjuju informacijske asimetrije

⁶⁵ Tušek, B. i Lajoš, Ž. (2008). Revizija. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 159. – 160.

⁶⁶ Brozović, M. et al. (2020). Revizija, Nadzorni mehanizam korporativnog upravljanja. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 48.

⁶⁷ Ibid. str. 49.

⁶⁸ Ibid.

pružanjem uvjerenja o ispravnosti izvještaja, što pomaže investitorima u donošenju boljih odluka.⁶⁹

Hipoteza osiguranja nalaže da revizor djeluje kao jamac protiv rizika koji ispitivanjem financijskih izvještaja smanjuje moguće gubitke. Ako bi gubitci nastali, oštećena strana može tužiti revizora koji provedbom revizije nije uočio značajne nepravilnosti.⁷⁰

Hipoteza lobiranja pretpostavlja da klijent traži od revizora lobiranje kod regulatornih agencija kako bi ostvario svoje interese. Temelj ove hipoteze je ideja da pojedinci koriste politički proces za stjecanje bogatstva, a potreba za revizijom proizlazi iz potrebe klijenta da stekne respektabilan status.⁷¹

3.4. Revizijski rizici

Bez procjene rizika revizije nemoguće je odrediti revizijsku strategiju i provoditi reviziju. Revizijski rizik se odnosi na opasnost davanja neprikladnog mišljenja o financijskim izvještajima koji sadrže značajne pogreške. Ograničeni opseg revizije ili nekvalitetna provedba revizije može rezultirati štetom za klijenta i povećati poslovni rizik revizorskog društva. Revizijski rizik može se procijeniti na razini cijelih financijskih izvještaja ili pojedinačnih stavki. Nekvalitetna procjena rizika, rezultira većom opasnosti da će revizor dati neprikladno mišljenje.⁷²

Revizijski rizici se mogu podijeliti na:

1. inherentne rizike,
2. kontrolne rizike i
3. rizike neotkrivanja⁷³

Inherentni rizik se odnosi na mogućnost da financijski izvještaji sadrže značajne pogreške prije nego što se uzmu u obzir interne kontrole subjekta. Inherentni rizik se procjenjuje u fazi planiranja revizije u svrhu izrade strategije za daljnje korake. Revizor ne može direktno utjecati na ovaj rizik, ali ga procjenjuje na temelju prošlih pogrešaka i složenosti poslovanja

⁶⁹ Brozović, M. et al. (2020). Revizija, Nadzorni mehanizam korporativnog upravljanja. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 49

⁷⁰ Ibid. str. 49. – 50.

⁷¹ Ibid.

⁷² Ibid. str. 274.

⁷³ Ibid. str. 275.

klijenta. Kako bi pravilno procijenio rizik, revizor treba uzeti u obzir više čimbenika poput stručnosti uprave, mogućih pritisaka na pogrešno izvještavanje, poslovanje subjekta i računovodstvene prakse često korištene u toj industriji.⁷⁴

Kontrolni rizik je rizik da interne kontrole poduzeća neće uspješno spriječiti ili otkriti pogreške koje mogu značajno utjecati na financijske izvještaje. Revizor ocjenjuje učinkovitost internih kontrola te računovodstvenog sustava kroz testove, a ako su rezultati nezadovoljavajući, procjenjuje kontrolni rizik kao visok te mu pristupaju s dokaznim testovima.⁷⁵

Detekcijski rizik je rizik da se značajne pogreške neće otkriti revizijskim postupcima zbog neodgovarajuće procedure. Za razliku od inherentnog i kontrolnog rizika, koji su izvan izravne kontrole revizora, detekcijski rizik izravno ovisi o odabiru i provedbi revizorskih postupaka te tumačenju rezultata iz revizijskih postupaka. Stoga, odabiranjem revizijskih postupaka, odgovornost za ovaj rizik snosi revizor. Iako ovaj rizik ovisi o odabiru i provedbi revizorskih postupaka, ne može se potpuno eliminirati već samo smanjiti zbog mogućih pogrešaka u metodologiji ili interpretaciji rezultata. Detekcijski rizik se dalje dijeli na rizik analitičkih procedura i rizik neposrednog testiranja.⁷⁶

Detekcijski rizik stoji u obrnutoj proporciji prema inherentnom i kontrolnom riziku. Kada su inherentni i kontrolni rizici visoki, detekcijski rizik mora biti niži kako bi ukupni revizijski rizik ostao na prihvatljivoj razini. S druge strane, kada su inherentni i kontrolni rizik niski, revizor može dopustiti viši detekcijski rizik. Ako se revizijski rizik ne može dovesti na prihvatljivu razinu, revizor će se suzdržati od mišljenja, izraziti mišljenje s rezervom ili odustati od daljnje revizije.⁷⁷

3.5. Osiguravanje točnosti i pouzdanosti financijskih informacija

Osnovni zadatak eksternih revizora je povisiti povjerenje interesnih strana, odnosno korisnika u financijske izvještaje.⁷⁸ Postupkom revizije provjeravaju se financijski podatci, procjenjuju interne kontrole, procjenjuje se jesu li računovodstveni standardi i zakoni

⁷⁴ Brozović, M. et al. (2020). Revizija, Nadzorni mehanizam korporativnog upravljanja. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 275.

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Brekalo, F. (2007). Revizijski rizici. RRiF, str. 65.

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ Zakon o reviziji, članak 58. točka 2.

poštivani te se kroz pregled poslovnih knjiga, zapisa i transakcija osigurava da su poslovni događaji ispravno evidentirani. Drugim riječima, revizija osigurava da financijski podaci točno odražavaju temeljne transakcije i da menadžment bude odgovoran za financijske rezultate čime se jača transparentnost.⁷⁹

Provedba revizije značajno smanjuje rizik od pogrešaka i prijevara identificiranjem nedostataka i slabosti u poslovnim sustavima, što je od velike koristi za korisnike financijskih izvještaja. Korisnici financijskih izvještaja uključuju investitore, kreditne institucije, menadžment društva, regulatorne agencije i širu javnost. Svaka od ovih skupina oslanja se na financijske izvještaje za donošenje informiranih odluka i procjenu financijskog zdravlja društva.⁸⁰

Investitori, kao česti korisnici financijskih izvještaja, ulažu kapital u društva u zamjenu za vlasničke udjele ili udjele u dobiti, s primarnim ciljem ostvarivanja povrata na uloženi kapital kroz dividende ili rast vrijednosti dionica.⁸¹ Oni se oslanjaju na financijske izvještaje kako bi dobili potrebne informacije za donošenje investicijskih odluka. Analizom računa dobiti i gubitka, investitori procjenjuju profitabilnost poduzeća, uspoređujući ostvarenu neto dobit s tržišnim očekivanjima. Bilanca im omogućuje ocjenu stabilnosti društva i njegove sposobnosti ispunjavanja obveza, dok izvještaj o novčanom toku koriste za procjenu likvidnosti društva. Investitori također koriste ove izvještaje za procjenu ukupnog potencijala rasta društva.⁸² Međutim, bez provedbe neovisne revizije, nema jamstva da su ovi izvještaji istiniti i točni. Bez provedbe neovisne revizije financijskih izvještaja, investitori su izloženi riziku od računovodstvenih manipulacija, što može dovesti do donošenja pogrešnih odluka i značajnih gubitaka uloženog kapitala.

Osim investitora, financijski izvještaji su potrebni i drugim korisnicima poput kreditnih institucija, regulatornih agencija i šire javnosti. Kreditnim institucijama ili bankama važna je financijska stabilnost poslovanja te koriste financijske izvještaje za procjenu sposobnosti društva da vraća zajmove, analizirajući pritom financijsku snagu i likvidnost poduzeća.

⁷⁹ Gridlex, službena internetska stranica (n.d.). The Importance of Auditing in Ensuring Financial Accuracy. Raspoloživo na: URL: https://gridlex.com/a/importance-of-auditing-in-ensuring-financial-accuracy-st2730/?utm_source= (pristupljeno 24.08.2024.)

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Hussain, A. (2024). What Does an Investor Do? What Are the Different Types?. Investopedia. Raspoloživo na: URL: <https://www.investopedia.com/terms/i/investor.asp> (pristupljeno 24.08.2024.)

⁸² Rogers, M. (n.d.). How Do Investors Use Financial Statements? An Inside Look. Zeni. Raspoloživo na: URL: <https://www.zeni.ai/blog/how-do-investors-use-financial-statements> (pristupljeno 24.08.2024.)

Banke tijekom analize financijskih izvještaja prate kretanje poslovnih prihoda te operativnu profitabilnost. Također, koriste pokazatelje poput povezanosti između rasta prihoda i broja zaposlenih, kretanje troškova, te utjecaj amortizacije kao svojevrsnog poreznog štita na neto dobit.⁸³ Ako kreditne institucije odobre kredite na temelju financijskih izvještaja koji nisu napravljeni u skladu s zahtjevima, postoji rizik od nenaplativih dugova koji bi sa sobom vukli različite pravne posljedice i gubitke. Regulatorne agencije, poput HANFA-e ili porezne uprave, koriste izvještaje za osiguranje usklađenosti s propisima i zakonskim standardima te pravilne primjene fiskalnih politika. Osim toga, analiza financijskih izvještaja daje uvid u stanja određenih industrija te se rezultati koriste za pravilnu podjelu ekonomskih resursa u ona područja koja su sposobna iste resurse iskoristiti na najbolji način.⁸⁴

Šira javnost, koja uključuje i zaposlenike društva, također može koristiti ove informacije za procjenu dugoročne održivosti i društvenog utjecaja poduzeća. S obzirom da je uobičajeno ušteđevinu držati u banci ili investirati u mirovinske i investicijske fondove, pojedinci su neizravni korisnici financijskih izvještaja jer navedene institucije aktivno trguju vrijednosnim papirima.⁸⁵ Također, u korisnike financijskih izvještaja se ubrajaju i agencije za ocjenjivanje boniteta društava te poslovne partnere. Za uspostavu poslovnih veza, potrebno je upoznati financijski položaj potencijalnih poslovnih partnera, a za to su potrebne realne revidirane informacije o financijskom položaju.⁸⁶

3.6. Identifikacija prijevара i pogrešaka

Međunarodni revizijski standard 240 (MRevS 240) definira prijevare i pogreške te nalaže da je revizorova odgovornost razmotriti iste. Pogreške se odnose na nenamjerne propuste prilikom sastavljanja financijskih izvještaja poput izostavljanja podataka. Pogreške mogu nastati pri obradi podataka potrebnih koji ulaze u financijske izvještaje, prilikom netočnih procjena zbog pogrešnog razumijevanja nekih činjenica ili prilikom nepravilnog korištenja računovodstvenih standarda. S druge strane, prijevare predstavljaju neke namjerne počinjene radnje u svrhu ostvarivanja nezakonite i nepravedne prednosti, a mogu ih počiniti zaposlenici, menadžment i treće strane. Fokus revizora je usmjeren na radnje koje mogu uzrokovati

⁸³ Hrvatska poštanska banka (n.d.), službena internetska stranica. Raspoloživo na: URL: <https://www.hpb.hr/hr/sto-pokazuju-vasi-financijski-izvjestaji/3777> (pristupljeno 24.08.2024.)

⁸⁴ Tušek, B. i Lajoš, Ž. (2008). Revizija. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 52.

⁸⁵ Ibid. str. 51.

⁸⁶ Ibid. str. 52.

značajne pogreške u financijskim izvještajima. Prijevare uključuju manipulaciju ili krivotvorenje dokumenata te namjerno pogrešno primjenjivanje računovodstvenih načela.⁸⁷

Revizor provodi reviziju s ciljem identifikacije i procjene rizika prijevare i pogrešaka, a koristi odgovarajuće revizijske postupke, poput ispitivanja i prikupljanja dokaza, kako bi ih otkrio. Vjerojatnost pojave prijevare revizor procjenjuje razgovorom s menadžmentom te pregledom internih kontrola. Ako postoji sumnja na učinjenu prijevaru ili je već prijevare otkrivena, dužnost revizora je izvijestiti veću razinu menadžment od one na kojoj je prijevare napravljena i nadzorni odbor. Ako je prijevare značajna, revizor može prilagoditi svoje mišljenje o financijskim izvještajima ili odustati od revizije.⁸⁸

Kako bi revizor kao stručnjak odgovoran za ispitivanje stvarnosti i nepristranosti financijskih izvještaja, ostvario ciljeve otkrivanja značajnih pogrešaka i prijevare, važno je stručno znanje, profesionalni skepticizam i logičko rasuđivanje.

Stručno znanje je bitno jer uspjeh revizije financijskih izvještaja uvelike ovisi o stručnosti i iskustvu revizora. Osobe sa samo stručnim znanjem, ali bez potrebnog iskustva, ne mogu biti revizori, već samo pomoćnici, koji moraju raditi pod stalnim nadzorom iskusnog revizora.⁸⁹ Profesionalni skepticizam podrazumijeva dozu opreza jer revizor mora biti svjestan mogućnosti nailaska na prijevare i pogreške. Revizija se provodi uz određenu razinu sumnje, ali se ne provodi pod pretpostavkom nepoštenosti menadžmenta, već da se ne smije slijepo vjerovati u njegovu pravednost. Također, iskusni revizori mogu izgubiti skepticizam te se stoga formiraju timovi koji se sastoje od iskusnih i neiskusnih revizora.⁹⁰ Umreženo logičko rasuđivanje je važno jer se od revizora očekuje da je sposoban procijeniti utjecaj pogreške ili prijevare iz različitih aspekata na elemente financijskih izvještaja. Kako bi mogao logički rasuditi, neophodno je da revizor posjeduje interdisciplinarna znanja. Potreba za tim znanjima postoji zbog raznovrsnih kriterija za reviziju financijskih izvještaja, poput međunarodnih računovodstvenih standarda i Zakona o trgovačkim društvima.⁹¹

Kada revizor otkrije rizična područja u financijskim izvještajima, njegova je dužnost prilagoditi vrstu, vrijeme i opseg revizijskih postupaka kako bi prikupio pouzdanije dokaze

⁸⁷ Bešvir, B. (2007). Otkrivanje prijevare i pogrešaka u postupku revizije financijskih izvještaja. RRiF, br. 10, str. 91.

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Ibid. str. 95.

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Ibid.

i smanjio rizik značajnih pogrešaka ili prijevarena. To može uključivati nenajavljene provjere zaliha, izravno kontaktiranje kupaca i dobavljača i provjeru netipičnih knjiženja u dnevniku. Također, revizor može koristiti napredne tehnike poput računalne analize podataka za otkrivanje anomalija i dodatno osiguranje pouzdanosti. Ako je potrebno, može se obratiti vanjskim izvorima za dodatne dokaze ili angažirati drugog stručnjaka.⁹²

Područja visokog rizika od pogreške i prijevarena najčešće su precjenjivanje potraživanja od kupaca zbog neusklađenosti vrijednosnih prilagodbi, precjenjivanje zaliha zbog nepravilnog uključivanja troškova, precjenjivanje vrijednosti dugotrajne materijalne imovine, nepostojanje konsolidacije financijskih izvještaja, nepravilno iskazivanje obračunatih kamata, pogreške pri obračunu i plaćanju obveza za poreze i doprinose.⁹³

⁹² Bešvir, B. (2007). Otkrivanje prijevarena i pogrešaka u postupku revizije financijskih izvještaja. RRiF, br. 10, str. 96.

⁹³ Ibid. str. 97.

4. ANALIZA SLUČAJA ENRON

Enronov skandal je jedan od najvećih i najpoznatijih slučajeva poslovne prijevare i revizijskog neuspjeha u povijesti, koji je izazvao šok na svjetskim tržištima i doveo do promjena u reviziji i korporativnom upravljanju. Propast ove tvrtke 2000-ih godina je razotkrio raširenu zloupotrebu računovodstvenih pravila i financijsku manipulaciju što je rezultiralo velikim gubicima za investitore i zaposlenike, te gubitkom povjerenja u poslovni sektor. Također, skandal je doveo do raspada jednog od najvećih revizijskih društva u svijetu, Arthur Andersen. Skandal je potaknuo uvođenje novih mjera koji su pooštrili regulaciju revizije i korporativnog upravljanja u SAD-u.⁹⁴

4.1. Povijesna pozadina

Enron je osnovan 1985. godine spajanjem tvrtki Houston Natural Gas i InterNorth, specijaliziranih za prijenos prirodnog plina. Kenneth Lay, tadašnji direktor Houston Natural Gasa, preuzeo je funkciju izvršnog direktora novonastale kompanije, koja je ubrzo preimenovana u Enron. U svojim počecima, tvrtka se usredotočila na upravljanje plinovodima diljem Sjedinjenih Američkih Država, ali promjene na tržištu, uključujući deregulaciju energetskega sektora, otvorile su nove poslovne prilike. Pod vodstvom Jeffreyja Skillinga, koji je preuzeo glavnu ulogu u upravljanju, Enron se postupno usmjerio prema trgovini energijom i financijskim derivatima.⁹⁵

Jeffrey Skilling je uveo nove, ali visoko rizične poslovne strategije, uključujući izrade EnronOnline platforme za trgovanje energijom putem interneta, čime je Enron postao pionir u ovom dijelu tržišta. Enron je počeo trgovati različitim vrstama energetskih derivata, uključujući električnu energiju, ugljen i naftu. Unatoč širenju poslovanja, EnronOnline je poslovao s gubicima, a rukovodstvo je te gubitke prikrivalo financijskim malverzacijama i netransparentnim računovodstvenim praksama. Do kraja 2000. godine, dionice Enrona dosegle su svoj vrhunac, s vrijednošću od 90,56 dolara po dionici, što je predstavljalo vrhunac uspjeha tvrtke.⁹⁶

⁹⁴ Bondarenko, P. (2024). Enron scandal. Britannica. Raspoloživo na: URL: <https://www.britannica.com/event/Enron-scandal> (pristupljeno 22.08.2024)

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶ Ibid.

4.2. Analiza slučaja

Glavni financijski cilj tvrtke kao mjera uspjeha Enrona nije bilo povećanje dobiti, već prihoda. Koristeći legalne i ilegalne instrumente, tvrtka je napuhavala prihode kako bi stvorila dojam brzog rasta i odličnih poslovnih rezultata. Navedeni poslovni rezultati privukli su investitore, analitičare i medije, što je rezultiralo rastom vrijednosti dionica. Kako je uprava Enrona kompenzirana dionicama društva za poslovne rezultate, to im vjerojatno je služilo kao poticaj da povećaju cijenu dionica i ostvare financijsku dobit.

Za nerealno prikazivanje prihoda, Enron je koristio računovodstvenu metodu fer vrijednost koja je omogućila priznavanje procijenjenih budućih prihoda proizašlih iz investicijskih aktivnosti u tekućoj godini, poput izgradnje novih elektrana. Američka komisija za vrijednosnice i burzu odobrila je korištenje ove metode na zahtjev Enrona 1992. godine te je Enron postao prva tvrtka izvan financijskog sektora koja koristi ovu metodu. Korištenje navedene metode je bio poticaj za transformaciju Enrona u financijsku tvrtku. S druge strane, Enron je osnovao niz tvrtki koje je koristio kao „subjekte za posebne svrhe“ preko kojih bi sakrio nastale gubitke iz navedenih investicijskih aktivnosti. Enron je stvorio mrežu subjekata koji su postojali samo na papiru te ih je bilo teško povezati sa samom tvrtkom, a ti subjekti su prijavljivali gubitak na tradicionalan način bez utjecaja na Enronove financijske izvještaje.⁹⁷ U to vrijeme, korištenje takvih subjekata je bila uobičajena praksa i brojne druge tvrtke su ušle u krug najvećih svjetskih društva. Rast prihoda i rashoda te njihov omjer za razdoblje od 1997. do 2000. godine može se vidjeti u sljedećoj tablici.

Tablica 2. Račun dobiti i gubitka tvrtke Enron za razdoblje 1997. – 2000. godine

Račun dobiti i gubitka društva Enron u milijunima \$ osim zarade po dionici	2000.	1999.	1998.	1997.	Promjena 1997./2000.
Ukupni prihodi	100.789	40.112	31.260	20.273	397,16%
Ukupni troškovi i rashodi	98.836	39.310	29.882	20.258	387,89%
Operativna dobit	1.953	802	1.378	15	12920,00%

⁹⁷ Bondarenko, P. (2024). Enron scandal. Britannica. Raspoloživo na: URL: <https://www.britannica.com/event/Enron-scandal> (pristupljeno 22.08.2024)

Ostali prihodi i kapitalni dobiti (neto)	529	1.193	204	550	-3,82%
Dobit prije kamata, manjinskih interesa i poreza	2.482	1.995	1.582	565	339,29%
Neto dobit	979	893	703	105	832,38%

Izvor tablice: Enron (2000). Enron Annual Report 2000

U periodu od 1997. do 2000. godine, prihodi su rasli sa 20,273 na 100,8 milijardi dolara, što znači da je prosječni godišnji rast iznosio 70,67%. U energetske industriji, godišnji rast prihoda od 2-3% se smatra dobrim poslovnim rezultatom. Temeljem prihoda, tvrtka Enron je zauzela sedmo mjesto na ljestvici petsto najvećih tvrtki u SAD-u.⁹⁸ Rashodi su zabilježili sličan rast kao i prihodi, a neto dobit od 979 milijuna dolara iz 2000. godine predstavlja povećanje od 832,38% u uspoređi sa 105 milijuna dolara iz 1997. godine. Prosječni godišnji rast neto dobiti za navedeno razdoblje je iznosio 110,47%. (Tablica 2.)

Tablica 3. Financijski pokazatelji Tvrtke Enron za razdoblje od 1996. do 2000. godine

Odabrani financijski pokazatelji u milijunima \$ (osim dionica)	2000.	1999.	1998.	1997.	Promjena 1997./2000.
Neto dobit	979	893	703	105	832,38%
Zarada po dionici	1,12	1,1	1,01	0,16	600,00%
Dividenda po dionici	0,5	0,5	0,48	0,46	8,70%
Ukupna imovina	65.503	33.381	29.350	22.552	190,45%
Gotovina iz operativnih aktivnosti	3.010	2.228	1.873	276	990,58%
Kapitalna ulaganja	3.314	3.085	3.564	2.092	58,41%
Neto profitna marža	0,97%	2,23%	2,25%	0,52%	87,54%

Izvor tablice: Enron (2000). Enron Annual Report 2000

⁹⁸ Dharan, B.K. i Bufkins, W.R. (2008). Red Flags in Enron's Reporting of Revenues and Key Financial Measures. Raspoloživo na: URL: https://www.ruf.rice.edu/~bala/files/dharan-bufkins_enron_red_flags.pdf (pristupljeno 02.09.2024)

Dividenda po dionici je u navedenom razdoblju zabilježila blagi porast od 4 centa. Vežano za nagli skok neto dobiti, zarada po dionici je 1998. godine zabilježila rast od 85 centi u usporedbi s 1997. godinom, a od 1998. do 2000. godine je zabilježila samo blagi porast što sugerira da eksponencijalan rast prihoda u tom razdoblju nije utjecao u istoj mjeri na dodatnu vrijednost za dioničare, odnosno nije znatno utjecao na neto dobit. Također, podjela dionica 2:1 iz 1999. godine je utjecala na blagi porast. Neto profitna marža je iznosila samo 0,97% krajem 2000. godine što je u usporedbi s ostalim tvrtkama iz istog sektora u to vrijeme bilo izuzetno nisko.⁹⁹ Krajem 2000. godine na vrhuncu cijene dionica, tržišna kapitalizacija Enrona je iznosila 65,87 milijardi dolara, što je povećanje od 108,74% u usporedbi s prethodnom 1999. godinom.¹⁰⁰ (Tablica 3.)

Tablica 4. Neto dobit i novčani tok iz operativnih aktivnosti tvrtke Enron za razdoblje 1998.-2000.

Neto dobit i operativni novčani tok tvrtke Enron u milijunima \$				
Godina	1998.	1999.	2000.	
Neto dobit	703	893	979	
Operativni novčani tok	1.640	1.228	4.779	
-				
Kvartalni podaci za 2000. godinu				
Kvartal	1	2	3	4
Neto dobit	338	289	292	60
Kumulativna neto dobit	338	627	919	979
Operativni novčani tok	-457	-90	647	4679
Kumulativni novčani tok	-457	-547	100	4779

Izvor tablice: Dharan, B.K. i Bufkins, W.R. (2008)

⁹⁹ Dharan, B.K. i Bufkins, W.R. (2008). Red Flags in Enron's Reporting of Revenues and Key Financial Measures. Raspoloživo na: URL: https://www.ruf.rice.edu/~bala/files/dharan-bufkins_enron_red_flags.pdf (pristupljeno 02.09.2024)

¹⁰⁰ Companies market cap (n.d.). Market capitalization of Enron (ENE), Raspoloživo na: URL: <https://companiesmarketcap.com/eur/enron/marketcap/> (pristupljeno 02.09.2024)

Za analizu kvalitete dobiti bitan je i omjer neto dobiti i novčanog toka iz operativnih aktivnosti. Ako je neto dobit veća od operativnog novčanog toka, to znači da je prijavljena zarada veća od priljeva novca. Niska neto profitna marža je rezultat prikrivanja, odnosno prilagodbe neto dobiti kako bi bila manja od operativnog novčanog toka. Uvidom u kvartalne izvještaje za 2000. godinu, mogu se uočiti negativne vrijednosti operativnog novčanog toka u prvom i drugom kvartalu. To može ukazivati na plaćanje obveza nastalih u prošlim poslovnim godinama, ali neobičan skok u četvrtom kvartalu ukazuje na sakrivanje pravog stanja, pogotovo jer je isti obrazac vidljiv u izvještaju o novčanom toku za 1998. i 1999. godinu.¹⁰¹ (Tablica 4.)

Tablica 5. Slobodni novčani tok tvrtke Enron za razdoblje 1998.-2000.

Slobodni novčani tok tvrtke Enron u milijunima \$			
Godina	1998.	1999.	2000.
Operativni novčani tok	1.640	1.228	4.779
Novčani tok od investicijskih aktivnosti	-3.965	-3.507	-4.264
Slobodni novčani tok	-2.325	-2.279	515

Izvor tablice: Dharan, B.K. i Bufkins, W.R. (2008)

Slobodni novčani tok je razlika operativnog novčanog toka i novčanog toka iz investicijskih aktivnosti. Ako je slobodni novčani tok negativan, razlika se pokriva zajmovima ili prodajom dionica. Enron je vjerojatno rješavao problem slobodnog novčanog toka prodajom dionica, ali ta ovisnost o tržištu kapitala je ubrzala propast onog trenutka kad se počelo sumnjati u financijsko izvještavanje tvrtke.¹⁰² Drugim riječima, tvrtka je uveliko ovisila o cijeni dionice i onog trenutka kad je cijena pala, društvo nije moglo pokrivati negativni slobodni novčani tok. (Tablica 5.) Nakon objave godišnjih izvještaja u 2000. godini, tržište je počelo sumnjati u vjerodostojnost Enrona.

¹⁰¹ Dharan, B.K. i Bufkins, W.R. (2008). Red Flags in Enron's Reporting of Revenues and Key Financial Measures. Raspoloživo na: URL: https://www.ruf.rice.edu/~bala/files/dharan-bufkins_enron_red_flags.pdf (pristupljeno 02.09.2024)

¹⁰² Dharan, B.K. i Bufkins, W.R. (2008). Red Flags in Enron's Reporting of Revenues and Key Financial Measures. Raspoloživo na: URL: https://www.ruf.rice.edu/~bala/files/dharan-bufkins_enron_red_flags.pdf (pristupljeno 02.09.2024)

Slika 2. Kretanje cijene dionice Enrona u razdoblju 1994. – 2003 usklađeno s podjelom dionica 2:1 iz 1999. godine.

Izvor slike: Begin to Invest (2023). A Brief History of Enron – With Enron Stock Chart. Raspoloživo na: URL: <https://www.begintoinvest.com/enron-stock-chart/>

Grafikon sa slike 2. je usklađen s podjelom dionica 2:1 iz 1999. godine¹⁰³. Na primjer, u trenutku podjele dosegnuta je cijena od 90 dolara po dionici što je prikazano kao 45 dolara na grafikonu. Nakon objave dobrih rezultata iz godišnjih izvještaja za 1997. godinu, povećan je interes za dionicama Enrona te je zabilježen skok sa 20 na 30 dolara po dionici. Sredinom 1998. godine testirana je zona otpora od 30 dolara i cijena pada na zonu podrške koja je vjerojatno nastala akumuliranom potražnjom iz prijašnjih godina kada se cijena kretala na toj razini. Nakon testiranja zone podrške, cijena se vraća na razine od oko 30 dolara, a ubrzo nakon toga prelazi prethodnu zonu otpora koja sada postaje nova zona podrške što je vidljivo kretanjem cijena u prvom kvartalu 1999. godine. Nakon objave godišnjih izvještaja za 1998. godinu, cijena po dionici je narasla do 45 dolara ili 90 prije podjele, te je Enron objavio podjelu dionica.

Do trećeg kvartala 2000. godine, cijena je dosegla vrhunac od 90,56 dolara po dionici nakon čega slijedi nagli pad. Uprava Enrona je tijekom vrhunca vrijednosti dionica, počela prodavati svoje dionice što je također utjecalo na pad. Kako je Enron bio pionir u internetskom trgovanju vrijednosnicama, nagli skok i pad vrijednosti dionice može se pripisati i takozvanom „dot-com balonu“. Zbog rastućeg nepovjerenja u financijske

¹⁰³ Begin to Invest (2023). A Brief History of Enron – With Enron Stock Chart. Raspoloživo na: URL: <https://www.begintoinvest.com/enron-stock-chart/> (pristupljeno 03.09.2024.)

izvještaje društva, vrijednost dionice je počela padati i nakon objavljivanja „dobrih“ rezultata godišnjih izvještaja za 2000. godinu.

U veljači 2001. godine, izvršni direktor Kenneth Lay je odstupio sa svoje pozicije nakon šesnaest godina, a zamijenio ga je Jeffrey Skilling. Šest mjeseci kasnije, Jeffrey Skilling odstupa, a Kenneth Lay se vraća na mjesto izvršnog direktora. Jedna od Enronovih podružnica prijavljuje gubitak od 137 milijuna dolara što potiče daljnji pad dionica. U listopadu iste godine, objavljeno je da je Enron pod istragom Komisije za vrijednosnice i budućnosnice. Svjesni mogućih posljedica zbog agresivnih računovodstvenih politika i krivog izvještavanja, uprava Enrona angažira odvjetničku tvrtku Vinson and Elkins. Tvrtka je ustanovila da nije potrebno poduzimati ikakve korake jer su računovodstvene politike prihvatljive ali je zaključila da su optužbe Komisije ozbiljne. Međutim, odvjetnička tvrtka se tijekom istrage savjetovala sa tvrtkom Arthur Andersen koja je kao eksterni revizor i savjetnik Enrona sudjelovala u pogrešnom izvještavanju. Uprava Enrona je ipak odlučila da će revidirati financijske izvještaje za prethodne godine te je revidirane izvještaje objavila u studenom.¹⁰⁴ Krajem studenog, cijena dionice je bila 2,08 dolara. Sljedećeg mjeseca, Enron proglašava bankrot, a u siječnju 2002. godine, izbrisana je sa Njujorške burze (NYSE).¹⁰⁵

Kao posljedica propasti, tisuće zaposlenika Enrona, koji su svoje mirovinske uštedevine uložili u dionice kompanije, izgubili su gotovo sve. Gubitak investitora procijenjen je na 78 milijardi dolara. Skandal Enrona potaknuo je donošenje novih zakonskih regulativa, uključujući Zakon Sarbanes-Oxley, koji je značajno pooštrio standarde financijskog izvještavanja te povećao odgovornost revizorskih tvrtki, s ciljem sprječavanja sličnih korporativnih prijevara u budućnosti.¹⁰⁶

4.3. Uloga revizijske tvrtke Arthur Andersen

Enronov skandal je odličan primjer kako svrha obavljanja revizije financijskih izvještaja ne može biti ispunjena zanemarivanjem revizijskih načela i etike. Pružanje savjetodavnih i revizorskih usluga Enronu je značilo da Arthur Andersen nije neovisan. Također, dvojnog ulogom u poslovanju Enrona, Arthur Andersen revidirao vlastiti savjetodavni rad i ignorirao

¹⁰⁴ Cunningham, G. M. i Harris, J. E. (2006). Enron and Arthur Andersen: The case of the crooked E and the fallen A. *Global Perspectives on Accounting Education*, str. 34. – 35.

¹⁰⁵ Segal, T. (2024). Enron Scandal and Accounting Fraud: What Happened?. *Raspoloživo na: URL: <https://www.investopedia.com/updates/enron-scandal-summary/>* pristupljeno 04.09.2024.)

¹⁰⁶ Segal, T. (2024). Enron Scandal and Accounting Fraud: What Happened?. *Raspoloživo na: URL: <https://www.investopedia.com/updates/enron-scandal-summary/>* pristupljeno 04.09.2024.)

problematične računovodstvene prakse. Motivacija za ignoriranje značajnih pogrešaka proizlazi iz činjenice da je većina prihoda od Enrona dolazilo iz savjetodavnih usluga, a ne revizije. Iako je tvrtka Arthur Andersen bila odlično upoznata sa poslovanjem Enrona, zanemarene su slabosti u internim kontrolama i nisu pravilno procijenjeni rizici. Kako rizici nisu pravilno procijenjeni, zanemarene su značajne pogreške u izvještavanju. Nadalje, zanemarene su transakcije s povezanim osobama, u ovom slučaju, entitetima sa posebnom namjenom preko kojih je Enron sakrivao stvarno stanje poslovanja. Zanemaren je i sukob interesa jer je glavni financijski direktor Enrona, Andrew Fastow, rukovodio mrežom entiteta sa posebnom namjenom.¹⁰⁷

Tijekom raspleta računovodstvenih manipulacija Enrona, tvrtka Arthur Andersen je uništila gotove sve dokumente vezane za Enron osim onih najosnovnijih. Zbog toga je 15. lipnja 2002. godine osuđena za ometanje pravde što je dovelo do propasti tvrtke. U trenutku presude, tvrtka je zapošljavala 85000 zaposlenika u 84 zemlje.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Cunningham, G. M. i Harris, J. E. (2006). Enron and Arthur Andersen: The case of the crooked E and the fallen A. *Global Perspectives on Accounting Education*, str. 43. – 44.

¹⁰⁸ Collins, D. (n.d.). Arthur Andersen. *Britannica*. Raspoloživo na: URL: <https://www.britannica.com/money/Arthur-Andersen> (pristupljeno 05.09.2024.)

5. ZAKLJUČAK

Revizija financijskih izvještaja predstavlja važan instrument za održavanje transparentnosti i pouzdanosti poslovnih informacija o financijskom stanju, financijskoj uspješnosti i novčanim tokovima poslovnog subjekta koje su korisne širokom krugu korisnika pri donošenju poslovnih odluka. Svrha revizije financijskih izvještaja prvenstveno je pružiti neovisno i stručno mišljenje o tome da li financijski izvještaji određenog poslovnog subjekta u svim značajnim odrednicama prikazuju istinit i fer prikaz financijskog položaja i uspješnost poslovanja u skladu s propisima i pravilima struke.

Osim toga, revizija pridonosi poboljšanju internih procesa i kontrola samih subjekata. Kroz revizijski proces, poslovni subjekt dobiva uvid u potencijalne slabosti svojih sustava i procedura, što omogućuje unaprjeđenje učinkovitosti i smanjenje operativnih rizika. Revizorsko mišljenje je bitno i za vanjske korisnike financijskih izvještaja kao što su investitori, kreditne institucije i drugi. Bez revizorovog neovisnog profesionalnog uvjerenja o poslovnim rezultatima, interesne strane ne bi bile u mogućnosti donositi informirane odluke temeljene na pouzdanim i točnim informacijama. Drugim riječima, bez provedbe neovisne revizije, postojao bi manjak povjerenja u financijske izvještaje. Zaštita vanjskih korisnika izvještaja bi bila gotovo nepostojeća što bi negativno utjecalo na tržište kapitala i ekonomske sustave država. Poslovni subjekt bi imali teži pristup financiranju jer bi kreditne institucije i investitori bili izloženi velikom riziku od manipulacija i prijevara.

Provedba revizije financijskih izvješća sukladno revizijskim kriterijima, pruža sigurnost svim zainteresiranim stranama da financijski izvještaji koje koriste za donošenje svojih odluka odražavaju stvarno stanje poslovanja. Enronov skandal je pokazao koliko je važno pridržavati se revizijskih kriterija, jer nedostatak revizijske neovisnosti može dovesti do velikih posljedica. Manipulacije financijskim izvještajima Enrona i ignoriranje revizijskih načela i standarda od strane revizorske tvrtke Arthur Andersen, rezultirale su velikim gubicima za dioničare i zaposlenike te su potaknule donošenje zakonskih regulativa kako bi se spriječile slične prijevare i osigurala transparentnost poslovanja.

LITERATURA

Begin to Invest (2023). A Brief History of Enron – With Enron Stock Chart. Raspoloživo na: URL: <https://www.begintoinvest.com/enron-stock-chart/> (pristupljeno 03.09.2024.)

Bešvir, B. (2007). Otkrivanje prijevara i pogrešaka u postupku revizije financijskih izvještaja. RRiF, br. 10, str. 91.-97.

Bondarenko, P. (2024). Enron scandal, Britannica. Raspoloživo na: URL: <https://www.britannica.com/event/Enron-scandal> (pristupljeno 22.08.2024)

Brekalo, F. (2007). Revizijski rizici. RRiF, str. 65.

Brozović, M. et al. (2020). Revizija, Nadzorni mehanizam korporativnog upravljanja. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 75.- 275.

Collins, D. (n.d.). Arthur Andersen. Britannica. Raspoloživo na: URL: <https://www.britannica.com/money/Arthur-Andersen> (pristupljeno 05.09.2024.)

Companies market cap (n.d.). Market capitalization of Enron (ENE). Raspoloživo na: URL: <https://companiesmarketcap.com/eur/enron/marketcap/> (pristupljeno 02.09.2024)

Cunningham, G. M. i Harris, J. E. (2006). Enron and Arthur Andersen: The case of the crooked E and the fallen A. Global Perspectives on Accounting Education, str. 34. – 44.

Dharan, B.K. i Bufkins, W.R. (2008). Red Flags in Enron's Reporting of Revenues and Key Financial Measures, Raspoloživo na: URL: https://www.ruf.rice.edu/~bala/files/dharan-bufkins_enron_red_flags.pdf (pristupljeno 02.09.2024)

Enron (2000). Enron Annual Report 2000. Raspoloživo na: URL: <https://picker.uchicago.edu/Enron/EnronAnnualReport2000.pdf>

Gridlex, službena internetska stranica (n.d.). The Importance of Auditing in Ensuring Financial Accuracy. Raspoloživo na: URL: https://gridlex.com/a/importance-of-auditing-in-ensuring-financial-accuracy-st2730/?utm_source= (pristupljeno 24.08.2024.)

Hrvatska Enciklopedija, službena internetska stranica. URL: <https://enciklopedija.hr/clanak/kotruljevic-benedikt> (pristupljeno 03.08.2024.)

Hrvatska Enciklopedija, službena internetska stranica. URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/pacioli-luca> (pristupljeno 03.08.2024.)

Hrvatska Enciklopedija, službena internetska stranica. URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/nacelo> (pristupljeno 05.08.2024.)

Hrvatska poštanska banka, službena internetska stranica. URL: <https://www.hpb.hr/hr/sto-pokazuju-vasi-financijski-izvjestaji/3777> (pristupljeno 24.08.2024.)

Hussain, A. (2024). What Does an Investor Do? What Are the Different Types?. Investopedia. Raspoloživo na: URL: <https://www.investopedia.com/terms/i/investor.asp> (pristupljeno 24.08.2024.)

Meigs, W.B. et al. (1988). Principles of Auditing. Irwin, Homewood, Illinois, str. 33.

MyPolyAudit, službena internetska stranica. Raspoloživo na URL: <https://mypolyaudit.weebly.com/standard.html> (pristupljeno 13.09.2024.)

Phalguna Kumar, E. i Mohan, B. (2015). Origin And Development of Auditing. Indian Journal of Research, str. 43.

Rogers, M. (n.d.). How Do Investors Use Financial Statements? An Inside Look. Zeni. Raspoloživo na: URL: <https://www.zeni.ai/blog/how-do-investors-use-financial-statements> (pristupljeno 24.08.2024.)

Segal, T. (2024). Enron Scandal and Accounting Fraud: What Happened?. Raspoloživo na: URL: <https://www.investopedia.com/updates/enron-scandal-summary/> (pristupljeno 04.09.2024.)

Tušek, B. i Lajoš, Ž. (2008). Revizija. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 47.-160.

Zakon o Državnom uredu za reviziju (NN 25/199)

Zakon o računovodstvu (NN br. 78/15., 134/15., 120/16., 116/18., 42/20., 47/20., 114/22. i 82/23.), Članak 18.

Zakon o reviziji (NN 127/17, 27/24, 85/24), Članak 44. točka 2. i Članak 58. točka 2.

POPIS SLIKA I TABLICA

Slike:

Slika 1. Klasifikacija metoda revizije, str. 12.

Slika 2. Kretanje cijene dionice Enrona u razdoblju 1994. – 2003 usklađeno s podjelom dionica 2:1 iz 1999. godine., str. 30.

Tablice:

Tablica 1. Struktura međunarodnih revizijskih standarda, str. 13

Tablica 2. Račun dobiti i gubitka tvrtke Enron za razdoblje 1997. – 2000., str. 26.-27.

Tablica 3. Financijski pokazatelji Tvrtke Enron za razdoblje od 1996. do 2000. godine, str. 27.

Tablica 4. Neto dobit i novčani tok iz operativnih aktivnosti tvrtke Enron za razdoblje 1998.-2000., str. 28.

Tablica 5. Slobodni novčani tok tvrtke Enron za razdoblje 1998.-2000., str. 29.